

MANEVİ DANIŞMANLIĞIN FELSEFİ TEMELLERİ

Emel GÜVENÇ

Eskiyeni Yayınları | Eskiyeni Publications

Yayın No | Publication Number: 253

Kitap Adı: Manevi Danışmanlığın Felsefi Temelleri
Book Title: Philosophical Foundations of Spiritual Counseling

ISBN: 978-625-6781-65-8

Yazar | Author: Emel GÜVENÇ | orcid.org/0000-0003-2885-7826
Editör | Editor: Prof. Dr. Mustafa KOÇ | orcid.org/0000-0003-1299-7963

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book
Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül | September 2024
Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye
Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish
Ebat | Dimensions: 16 x 24 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 342

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Sertifika no | Certificate Number: 13178 | ISNI: 0000 0004 4657 1968

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR
Kapak Resmi | Cover Image: Zeynep Eriş Akıner

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Güvenç, Emel

Manevi Danışmanlığın Felsefi Temelleri – Ankara, Eskiyeni Yayınları, 2024.

ISBN: 978-625-6781-65-8

1. Maneviyat ve Din: Danışmanlık | Spirituality & Religion: Counseling
2. Maneviyat ve Danışmanlık | Spirituality & Counseling
3. Maneviyat ve Felsefe | Spirituality & Philosophy

Atıf Bilgisi | Cite as: Güvenç, Emel. *Manevi Danışmanlığın Felsefi Temelleri*. Ankara: Eskiyeni Yayınları, 2024.

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 • Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

MANEVİ DANIŞMANLIĞIN FELSEFİ TEMELLERİ

Emel GÜVENÇ

Ankara 2024

Yazar Hakkında | About the Author

Emel GÜVENÇ

1978 yılında Bursa'da doğan Güvenç, ilk ve orta öğrenimini yine bu şehirde tamamlamıştır. 1996 yılında Bursa Uludağ Üniversitesinde başladığı felsefe eğitimini 2000 yılında bitiren Güvenç, 2013 yılında din felsefesi bilim dalında yaptığı yüksek lisansını Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde *J. P. Sartre felsefesinde bulantı kavramı* adlı teziyle tamamlamıştır. 2022 yılında ise yine aynı bilim dalında *Manevi danışmanlığın felsefi temelleri* adlı doktora teziyle adı geçen üniversitede bilim doktoru unvanını alan Güvenç, evli ve iki çocuk annesidir. Başlıca ilgi alanları felsefe, teoloji ve manevi danışmanlık olan Güvenç, doktora sonrası akademik çalışmalarını ise yine bu alanlarda sürdürmektedir.

Emel GÜVENÇ

Güvenç was born in Bursa in 1978 and completed her primary and secondary education in the same city. Güvenç, who started her philosophy education at Bursa Uludağ University in 1996, completed her undergraduate education in 2000. In 2013, she completed her master's degree in philosophy of religion at Bursa Uludağ University Faculty of Theology with her thesis titled *The Concept of Nausea in the Philosophy of J. P. Sartre*. In 2022, she received her doctorate degree from the same university with her doctoral thesis titled *Philosophical Foundations of Spiritual Counseling*. Güvenç is married and the mother of two children. Güvenç, whose main areas of interest are philosophy, theology and spiritual counseling, continues her post-doctoral academic studies in these areas.

*Seval Ayşe'ye
Recep Usta'ya
ve tabii ki Zeynep'e...*

Kitap Hakkında

Manevi Danışmanlığın Felsefi Temelleri

Bu çalışmanın temel amacı, manevi danışmanlığın felsefi temellerini araştırmak ve bu doğrultuda felsefi kaynaklara bağlı bakış açısının manevi danışmanlık alanına sağlayacağı katkıları incelemektir. Bu bağlamda çalışmada, pratik felsefi geleneğin temeline inilerek felsefenin insan ruhunun bakımı için gerekli görüldüğünün ve maneviyatı yadsımayıp aksine kucaklayan bir düşünme etkinliği olarak yürütüldüğünün altı çizilmiştir. Burada maneviyat; yönlendirici, motive edici, güçlendirici ve umut verici yönleriyle birey üzerinde terapötik etkisi olan ve Tanrı'ya, doğaya ya da bireyin kendi içsel gücüne referansla çok boyutlu olarak üzerinde durulması gereken önemli bir kavram olarak ele alınmıştır. Kendini bilme, erdem eksenli yaşama, arzuları sınırlandırma ve doğayla uyumlu olma gibi seküler yaşam tarzlarında eksikliği hissedilen birçok manevi tema üzerinde durulmuş ve tüm bunlar, hem Antik Yunan hem de İslam ahlak felsefelerindeki örnekleriyle felsefi açıdan değerlendirilmiştir. Dolayısıyla öncelikli olarak Antik Yunan felsefesinin ve İslam ahlak metafiziğinin yol gösterici ve mutluluk verici boyutlarıyla ele alındığı bu çalışmada, modern manevi danışmanlık uygulamalarına teorik temel sağlayacak felsefi öğretiler ve temalar üzerinde durulmuştur. Ayrıca varoluşçu teistik felsefelerin somut insana yaklaşımlarıyla ilintili olarak bireyin ölüm, yalnızlık, yabancılaşma, anlamsızlık, olumsuzluk gibi varoluşsal sorunsalları, felsefi açıdan çözümlenmeye çalışılmış ve söz konusu sorunsallarla ilişkisinde manevi kaynakların bireye ne tür katkılar sağladığı tartışılmıştır. Manevi danışmanlıkta felsefi düşünmenin değerinin, modern bireyin belirsizliklerinin ve maneviyat arayışının yanı sıra felsefenin din ve maneviyatla olan ilişkisinin de tartışıldığı bu çalışmada, din felsefesinin temel problemlerinden olan kötülük problemi, danışanın aşkın varlıkla ilişkisi bağlamında incelenmiştir. Türkiye'de manevi danışmanlık alanına felsefi bir perspektiften yaklaşan ilk çalışma olan bu araştırmada sonuç olarak; (i) manevi danışmanlık ve rehberliğin felsefi temellerinin olduğu; (ii) manevi danışmanlık hizmeti veren manevi danışmanların, gerek danışmanlığın amaçlarına ulaşmalarında gerekse kullandıkları teknikler açısından felsefi birikimden yararlanabilecekleri; (iii) manevi danışmanlık alanında, manevi danışman ve danışan arasında gerçek bir terapötik anlamının sağlanıp sağlanamayacağının sorgulanabilmesi ve bu terapötik anlamının ve yorumlamanın gerçekleştirilmesi için gerekli görülen teknikler bakımından felsefi bakış açısından ve kaynaklardan yararlanılabileceği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Manevi Danışmanlık ve Rehberlik; Felsefe; Anlama; Yorumlama; Eleştirel Düşünme; Varoluşçu Felsefe; Tanrı İmgesi; Kötülük Problemi

About the Book

Philosophical Foundations of Spiritual Counseling

The main purpose of this study is to investigate the philosophical foundations of spiritual counseling and, in this direction, to examine the contributions of the perspective based on philosophical sources to the field of spiritual counseling. In this context, it is underlined in the study that philosophy is considered necessary for the care of the soul by going to the basis of the practical philosophical tradition and that it is carried out as a thinking activity that embraces spirituality, not denying it. Spirituality in this article; considered as an important concept that has a therapeutic effect on the individual with its guiding, motivating, empowering and hopeful aspects and should be emphasized multidimensionally with reference to God, nature or the individual own inner power. Many spiritual themes that are lacking in secular lifestyles such as self-knowledge, virtue-oriented living, limiting desires and being in harmony with nature have been emphasized, and all these have been philosophically evaluated with examples from both Ancient Greek and Islamic moral philosophies. Therefore in this study, which primarily deals with Ancient Greek philosophy and Islamic moral metaphysics, which are perceived as a guiding and pleasing discipline, philosophical teachings and themes that will provide a theoretical basis for modern spiritual counseling practices are emphasized. In addition, the existential problematics of the individual such as death, loneliness, alienation, meaninglessness, contingency in relation to the existential theistic philosophies; approaches to concrete human beings have been tried to be analyzed philosophically and what kind of contributions the spiritual resources provide to the individual in relation to these problematics has been discussed. In this study, in which the value of philosophical thinking in spiritual counseling, the ambiguities of the modern individual and the search for spirituality, as well as the relationship of philosophy with religion and spirituality are discussed, the problem of evil, which is one of the main problems of the philosophy of religion, is examined in the context of the client's relationship with God. As a result of this research, which is the first study that looks at the field of spiritual counseling from a philosophical perspective in Turkey; (i) spiritual counseling and guidance has philosophical foundations; (ii) that spiritual counselors who provide spiritual counseling can benefit from philosophical knowledge in terms of both reaching the aims of the counseling and the techniques they use; (iii) In the field of spiritual counseling, it has been determined that the philosophical point of view and sources can be used in terms of techniques deemed necessary to question whether a real therapeutic understanding can be achieved

between the spiritual counselor and the client, and to realize this therapeutic understanding and interpretation.

Keywords

Spiritual Counseling and Care; Philosophy; Comprehension Interpretation; Critical Thinking; Existential Philosophy; God Image; Problem of Evil

KISALTMALAR

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.tb.	: Adı geçen tebliğ/bildiri
a.g.t.	: Adı geçen tez
akt.	: Aktaran
APA	: American Psychiatric Association
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
ed.	: Editör
et al.	: Ve diğerleri/Arkadaşları
haz.	: Hazırlayan
Krş.	: Karşılaştırınız
md.	: Madde
No.	: Numara
p.	: Page
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfadan sayfaya
ty.	: Basım tarihi yok
v.dğr.	: Ve diğerleri
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Vol.	: Volume
Vs.	: Vesaire
WHO	: World Health Organization
y.y.	: Basım yeri yok

SUNUŞ

Aydınlanma döneminin de etkisiyle özellikle sosyal bilimler şemsiyesi altındaki çeşitli bilim dallarının tarihsel gelişimine bakıldığında, ilgili bilim dallarının modern tematik ve metodolojik paradigmalarının oluşum süreçlerinde uzun yıllar eksikliği hissedilen en önemli konulardan birinin de *temellendirme* sorunu olduğunu düşünüyorum. Yani bir diğer betimlemeyle sosyal bilimler şemsiyesi altındaki hangi bilim dalı olursa olsun temellendirilebildiği kadar genelde sosyal bilimler özelde ise alan tarihinde özgül ağırlığı bakımından yeri ve önemi olmuştur. Bunun yanı sıra dikkatimi çeken bir başka konu ise herhangi bir sosyal bilim dalının temellendirilmesinin tarihsel gelişim sürecinde ilgili bilim dalının ya tematik alan konuları üzerindeki teorik ve ampirik çalışmalarından kronolojik olarak çok daha sonra yapılmış olması ya da ne yazık ki henüz hiç yapılamamış olmasıdır. Belki de daha ilginç olanı, bu durumda akademik farkındalığın tam olarak olgunlaşmamış olması veya böyle bir ihtiyacın olduğu zaman zaman dillendirilse bile bu durumun çoğunlukla söylem düzeyinde kalıp eylem düzeyine geçerek literatüre katkı sağlayacak türden çalışmaların yapılamamış olmasıdır.

Sosyal bilimlerin altında sınıflandırılan modern bir bilim dalı olarak manevi danışmanlık ve rehberlik, Batı'da oldukça eski bir alan tarihine sahipken Türkiye'de daha çok din psikologlarının çalıştığı oldukça yeni bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Henüz Türkçe bilim dalı isimlendirmesinin bile yeni yapıldığı bu alanın tematik bilimsel araştırma konularına ilişkin yapılan teorik ve ampirik araştırmalardan oluşan alan literatürünün her geçen gün giderek artmasının ümit verici bir durum olduğunu söylemek mümkündür.

Her sosyal bilim dalının zaman içerisinde antropolojik dinamiklerine bağlı olarak oluşan yerel bir tarihsel gelişim süreci vardır. Dolayısıyla ilgili bilim dalına ilişkin tarih yazımı aynı zamanda o alanın kaderinin de yazımı anlamına gelmektedir. Türkiye'de oldukça yakın bir geçmişe sahip olan manevi danışmanlık ve rehberlik bilim dalına genel olarak bakıldığında, alanın yeni yeni tanınmaya başlandığı ve alana ilişkin doğal olarak akademi içinden ve dışından olumlu ve/veya olumsuz değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir. Alana ilişkin söz konusu bu akademik veya popüler tartışmalar, uzun bir süre daha devam edecektir. Alan tarihi açısından işte tam da bu tarih yazımının başlangıç dönemindeki tüm iyi niyetli ve kaliteli alan çalışmalarının, aynı zamanda Türk manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmalarının kaderinin de yazımına eşlik ettiğini söyleyebilirim.

Akademisyen bir din psikoloğu olarak manevi danışmanlık ve rehberlik alanıyla ilgili akademik çalışmalarım, 2008 yılında doktora sonrası dönemimde başlamıştır. O yıldan bugüne kadar alanla ilgili teorik ve ampirik çalışmalarım hep artarak devam edegelmiştir. Ancak özellikle son yıllarda manevi danışmanlık ve rehberlik

alanının temellendirilmesiyle ilgili düşüncelerimin daha da netleştiğini söyleyebilirim. İşte tam da bu alan temellendirmesi düşüncemin yavaş yavaş filizlenmeye başladığı yıllarda, elinizdeki eserin sahibi olan Dr. Emel Eriş Güvenç hanımefendiyle tanıştum. 2016 yılındaki ilk tanışmamızda, bir din felsefesi uzmanı olarak doktora tez konusu için manevi danışmanlık çalışmak istediğini belirterek benden akademik danışmanlık desteği istemişti. Bu ilk buluşmamızda, Mevlana'nın su metaforunu kullanarak kurduğu 'nasıl susamış bir dudak su ararsa, su da susuzluğunu dindi-receği bir dudak arar' cümlesini hatırlamıştım. Emel Hanım'a, manevi danışmanlık ve rehberlik alanındaki bu temellendirme ıstırabımdan söz ettiğimi ve uzun uzun konuşup tartıştığımızı daha dün gibi hatırlıyorum. Buluşmanın sonucunda, manevi danışmanlığın felsefi açıdan temellendirilmesini çalışması gerektiği konusunda Emel Hanım'ı ikna etmiştim. Kim bilir o zamanlar belki (onun da) bu teklifimi korkarak kabul etmekten başka bir seçeneği yoktu.

Yukarıda sözünü ettiğim buluşmanın sonrasında kendisiyle tez konusuna ilişkin fikir alışverişlerimiz konunun belirlenmesi ve ardından tezin bitişine kadar hep devam etti. Bir din felsefesi uzmanı olarak adı geçen bu konuyu çalışması durumunda tezi için her türlü akademik danışmanlığımı sınırsızca verebileceğimi söylemiştim ve sahibime şükürler olsun ki aradan 7 yıl geçmesine rağmen bitirdiği bu doktora tezinin kitap olarak yayımlama süreçlerine editöryal emeklerim devam etti. İşin doğrusu o günden bugüne elinizdeki eserin yazarı da bu çalışmaya, sadece zihnini değil tüm varlığıyla birlikte yüreğini de koydu ve sahibimize hamdolsun uzun yılları alan emek ürünü, alanın temellendirilmesi türünde bir ilke imza atan çalışma ortaya çıktı. Aslında benim yaptığım şey bu çalışmada, Sayın Güvenç'in felsefe alan formasyonu ile manevi danışmanlık alanını tanıştırmam ve akademik olarak yönlendirmem olmuştu. Zaman zaman titiz bir akademik danışman olarak benimle çalışmanın zorluklarından şikâyet etse de sonuç olarak Sayın Güvenç'in el emeği göz nuru çok titiz ve kaliteli bir temellendirme çalışması ortaya koyduğunu söylemeliyim.

Son söz olarak; doktora tez aşamasında benim de ikinci akademik danışmanlığını yapmaktan büyük bir onur duyduğum *Manevi danışmanlığın felsefi temelleri* isimli akademik eseriyle, Türk manevi danışmanlık ve rehberlik literatürüne yapmış olduğu eşsiz katkıdan dolayı bu çalışmanın sahibi olan Dr. Emel Eriş Güvenç hanımefendiyi tebrik ediyor, doktora sonrası bilimsel çalışmalarında başarılar diliyorum. Ayrıca disiplinlerarası bir perspektifle ortaya çıkan bu eserin, alanda ilk temellendirme çalışması olması sebebiyle Türk manevi danışmanlık ve rehberlik alanında çalışan tüm araştırmacılara yararlı bir başvuru kaynağı olacağını ümit ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Kitap Hakkında	6
About the Book	7
KISALTMALAR	9
SUNUŞ	11
ÖN SÖZ	17
GİRİŞ	19
1. Problem	22
2. Amaç	23
3. Önem	24
4. Yöntem	24
5. Sınırlılıklar	25
6. Temel Kavramlar	26

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTİK YUNAN VE İSLAM FELSEFESİNDE MANEVİ DANIŞMANLIK TEMALARI	31
1.1. Manevi Danışmanlık ve Yaşama Sanatı Olarak Felsefe	34
1.1.1. Antik Yunan Felsefesi Bağlamında Manevi Danışmanlığın İmkânı	39
1.1.1.1. Manevi Danışmanlık Bağlamında Sokratik Bilgelik	42
1.1.1.1.1. Manevi Danışmanlık Bağlamında Sokratik Doğurtma Yöntemi	46
1.1.1.2. Felsefi Bir Erdem Olarak Kendini Bilmek	54
1.1.1.2.1. Manevi Danışmanlık Ekseninde Kendini Bilmek	59
1.1.1.3. Manevi Danışmanlık Bağlamında Platon Felsefesi	62
1.1.1.3.1. Mağara Alegorisi ve Manevi Danışmanlık İlişkisi	66
1.1.1.4. Manevi Danışmanlık Bağlamında Erdem Etiği	73
1.1.1.4.1. Antik Yunan Felsefesinde Erdem	78
1.1.1.4.2. Manevi Danışmanlıkta Erdem Eksenli Düşünme	85
1.1.1.5. Manevi Danışmanlıkta Sağaltıcı Etkileri Açısından Stoik Bilgelik	92
1.1.1.5.1. Bir Yaşam Rehberi Olarak Stoa Ahlak Öğretisi	95
1.1.1.5.2. Arzuların Sınırlandırılması ve Doğaya Uygun Yaşama	99
1.1.1.5.3. Ölüm Düşüncesi ve Kader Anlayışı	103
1.2. Manevi Danışmanlıkta Psikolojik Sağlamlık Açısından İslam Felsefesi	107
1.2.1. İslam Ahlak Felsefesi Bağlamında Manevi Danışmanlığın İmkânı	109
1.2.1.1. Razi ve Ruhsal İyileşme	111
1.2.1.2. Belhi ve Manevi Tedavi	115
1.2.1.3. İbn Hazm ve Bütüncül Arınma	116
1.2.1.4. Kindi ve Üzüntüyle Başa Çıkma	118

İKİNCİ BÖLÜM

MANEVİ DANIŞMANLIKTA FELSEFİ DÜŞÜNME	123
2.1. Felsefenin Neliği ve Eleştirel Düşünme	125
2.1.1. Manevi Danışmanlık ve Felsefe İlişkisi	130
2.1.1.1. Felsefi Düşünmenin Manevi Danışmanlıkta Kullanımı	135
2.2. Manevi Danışmanlık Bağlamında Hermenötik Yaklaşım	139
2.2.1. Bireyler Arasında Anlama Sorunsalı	142
2.2.1.1. Sosyo-Kültürel Bağlam ve Ön Yargı	149
2.2.1.1.1. İnsanlararası İlişkilerde Etiketleme Problemi	157
2.2.1.2. Bireylerarası Empatik Düşünme	160
2.2.1.3. Başkasını Anlamanın Önkoşulu Olarak Sevgi	163
2.2.1.4. Gerçek Anlamanın İmkânı ve Ben-Sen İlişkisi	170
2.3. Manevi Danışmanlık Bağlamında Fenomenolojik Yaklaşım	176

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MANEVİ DANIŞMANLIKTA VAROLUŞÇU FELSEFİ TEMALAR	183
3.1. Modern Batı Düşüncesi ve Seküler Bireyin Manevi Danışmanlık İhtiyacı	185
3.1.1. Modern Yaşamda Varoluşsal Sorunlara Felsefi Bakış	190
3.2. İnsanın Varoluşsal Aporileri	196
3.2.1. Kendine ve Diğerine Yabancılaşma	200
3.2.2. Ölümün Kaçınılmazlığı Bilinci ve Ölüm Kaygısı	208
3.2.2.1. Ölümle Başa Çıkmada Sağaltıcı Felsefi Düşünceler	212
3.2.2.2. Ölümün Varoluşsal Açından Anlamlandırılması	217
3.2.3. Olumsal Bir Varlık Olarak Bireyin Rastlantısallığı	224
3.3. Telos Işığında İnsan Varlığı	227
3.3.1. Teistik Bir Anlamlandırma Biçimi Olarak Tanrı'ya İman	235
3.4. Varoluşçu Felsefede Olmakta Olan Birey	241
3.4.1. Manevi Danışmanlıkta Bireyin Varoluşsal Dönüşüm İmkânı	243

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FELSEFE VE DİN İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA MANEVİ DANIŞMANLIKTA TANRI İMGESİ	247
4.1. Manevi Danışmanlık Bağlamında Felsefe ve Din İlişkisi	248
4.1.1. Dinin Neliği Üzerine Eleştirel Düşünme	252
4.2. Manevi Danışmanlık Bağlamında Tanrı İmgesi	257
4.2.1. Tanrı Bilinebilir mi?	260
4.2.1.1. İyileştirici Özne Olarak Dost Tanrı İmgesi	266
4.2.1.2. Ötekileştirilmiş Özne Olarak Uzak Tanrı İmgesi	274

BEŞİNCİ BÖLÜM

FELSEFE VE DİN İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA MANEVİ DANIŞMANLIKTA KÖTÜLÜK PROBLEMİ-----

279

5.1. Kötülük Problemi ve Tarihi Arkaplanı -----

279

5.1.1. Kötülük Problemine İlişkin Teodiseler-----

285

5.1.1.1. Tanrı'nın Sorgulanamaz Niyeti Olarak Kötülük -----

290

5.1.2. Manevi Danışmanlık Bağlamında Kötülük Problemi ve Teodise -----

294

5.1.2.1. Acının Katlanılabilirliğinin Rasyonalitesi -----

299

5.1.2.1.1. Acıların Anlamlandırılmasında Ölüm Ötesi Yaşam İnancı -----

309

SONUÇ-----

317

BİBLİYOGRAFYA-----

319

EKLER-----

335

Ek 1: Araştırma Modeli-----

335

Ek-2: Araştırma Projesi-----

336

DİZİN-----

339